

Výrazným ohledem, který výskyt binomiálů omezuje či přímo blokuje, zvláště v jazycích mimoevropských, jako je čínština či indonéština, je zapojení reduplikace předešlým (nejenom) pro jiné specializované účely, např. pro důraz a zesílení (v češtině má jen omezené využití) či pro tvorbu plurálu (jako v indonéštině) apod.

Popularita a tradiční vyjadřovací, nominativní síla binomiálů vede k tomu, že se podle jejich vzoru občas tvoří i vícečlenné výrazy, trinomiály, kvatrinomiály, resp. multinomiály aj., srov. např. *včera, dnes a zítra; volnost, rovnost, bratrství; kámen, niťčky, papír; to bylo, je a bude; oheň, země, voda, vzduch* aj.

Podobná, ne však s binomiály zcela identická, je **figura etymologica** typu *žít život, zemřít* (hroznou etc.) *smrtí, zloděj zlodějská* apod. Část jí tu však zahrnuje, srov. *hrůza hrůzoucí* aj. a pojetí binomiálů, jejichž podstata spočívá v iteraci stejného (tvaru či typu), se takto poněkud rozšiřuje.

Shrneme-li, **binomiál** lze tedy charakterizovat jako *obvykle kolokační frazém či idiom, který je složený ze sledu dvou komponentů téhož slovního druhu, někdy i identické formy, a má obvykle nominální povahu, který je založený na iteraci ústředí nebo individuální (zde pak někdy založený aspoň na stejném základu). Svou povahou se opírá o koordinaci či juxtapozici a má obvykle neměnný slovosled.*

O rozšíření a oblibě binomiálů v mnoha jazycích už byla řeč. Je pochopitelné, že v některých ohledech jsou **binomiály specifické**, poplatné danému jazyku a jsou tak pro něj specifické, srov. např.

české *z ručky do ručky, sakum prásk, jednou jedenkrát, tak či onak, Spejbl a Hurvínek*, anglické *Bed and Board, checks and balances, fair and foul, from pillar to post*, holandské *bairen en behalve, te land en ter zee, man en paard (noemen), te pas en te onpas* apod.

Naproti tomu existují však také **mezinárodní binomiály**, dané předešlým (ale nejenom) společnou kulturní tradicí a překladem (kalky), srov. např.

čes., hol., angl. pol. či něm *boj na život a na smrt, (gevecht) om leven en dood, matter of life and death, (točnyj boj) na smierc i žvite, auf Leben und Tod* či čes., angl., hol., fr., fm a lat *dnem i nocí, day and night, dag en nacht, jour et nuit, yöti päivää, die et noctae*, čes., něm., fr., angl., švéd., rus *pes a kočka, Hund und Katze, chien et chat, (fight like) cat and dog, hund och katt, koutsa ti cobaka* čes., angl., lat., it *chut nechtě, willy nilly, nolens volens, vaglia o non voglia* a podobně například vsudyprýtommé oko za oko aj.

Tato studie vychází z více než čtyř stovek českých binomiálů, nashromážděných z různých pramenů, které se v úplnosti uvádějí v příloze, a to zvláště proto, že všechny nejsou frazémy a tudíž je ani všechny nezahrnuje *Slovník české frazeologie a idiomatiky*. Pro ilustraci a srovnání s nimi se tam uvádějí i binomiály z některých dalších jazyků, občas doprovozené u méně známých jazyků českými ekvivalenty, v češtině pak obohacené v závorce podle potřeby o širší struktury, ve kterých se vyskytují. Razení v češtině je shodné s SČJL, v jiných jazycích zpravidla podle prvního slova.

Binomiály jsou binární struktury slovních kombinací velmi staré, obecně rozšířené v nejrozšířenějších jazycích (*binomiáls, Wortpaare, ondupar* aj.), které svou heterogenní povahou zahrnují formálně několik kombinatorických typů a jsou heterogenní i funkčně. Jdou tedy v jistém smyslu napříč formální klasifikací, funkčně patří do dvou rovin, kolokační a propoziční (učení mučení, široko daleko, Být či nebyť?) a mužou, ale (menšinou) také nemusejí, být formálně samostatné (*prospívat na duchu i na těle, je to práší jako uhaň*). Jejich podstatou je nejstřednější typ kombinace dvou jmen, nejčastěji substantiv. Ta jsou buď zcela nebo jen částečně shodná formálně, pak jde o jasné opakování, iteraci, resp. reduplikaci (zdvojení), např. *den ze dne*, nebo, a to častěji, jen o opakování slovnědruhové s různým lexikálním obsazením, např. *kosť a kůže*. Především v druhém případě pak mívají binomiály takové formální rysy jako rým či aliteraci, které jejich jednotu posilují a zvyrazňují. I když jádrem binomiálů jsou frazémy a idiomy, jejich struktura je modelově natolik silná, že vede k tvoření i nefrazeologických, někdy jen dočasně užívaných dvojic, srov. politicky motivované a dnes už historicky podmiňené *soudruzi a soudružky, cukr a bíť, od Šumavky k Janám; binomiály existují, na rozdíl od zbytku frazeologie, i mezi proprii, srov. Jeniček a Mařenka, Romeo a Julie*.

Binomiál je pevná struktura, doložená pro svou jednoduchost v řadě i nepřibuzných jazyků (srov. už biblické *oko za oko /zub za zub/*), založená na prosté nebo nějak modifikované iteraci, popř. prosté juxtapozici; syntakticky jde v části případů o koordinaci. Výrazným rysem je ustálenost formy a významu binomiálů, která zpravidla nepřipouští ani změnu slovosledu. Síla, stáří a vliv tohoto primárně nominálního modelu vede k tomu, že se analogicky k němu tvoří a na něj jakoby nabalují podobné struktury další, například i u adverbii, adjektiv, popř. říkce i u sloves apod., srov. *široko daleko, nestlaný nemastný, rozděť a panuj!* Název *binomiál* proto vhodně naznačuje, že nejde jen o nomen, ale o *bi-nom-iál*, tj. dvoučlennou kombinaci jménu podobnou včetně jmen samotných. Pro svou tradičnost, stále obnovenou o další výrazy, a výraznost jsou binomiály odjakživa nápadným a častým prostředkem promluvy různého druhu, často mj. i různých hesel a sloganů apod. Hojně je využívá i literatura a umění, srov. román *Vojna a mír* (L. N. Tolstoj), *Slasti otce vlasti* (český film o Karlu IV.), *Dag en Nacht* (Den a noc, slavná kresba M. C. Eschera), *Nebe na zemi* (hra V+W) aj. Klasička je tu základová studie Y. Malkiela o nich z více jazyků (1959); srov. i Bendz (1965), Kléger (1991) aj.

2. Forma binomiálu

V této části si povšimneme vybraných stránek formálních. Na rozdíl od jiných typů frazémů je tu třeba si všimnout i jejich vnitřní struktury a vztahů mezi komponenty. Některé formální aspekty, jako je přízvuk (důležitý v jiných jazycích), však zůstávají pro svou bezpředmětnost mimo; podobně se tu nevěnuje pozornost aspektům suprasegmentálním (ty se týkají jen malé části binomiálů ve frazémech větné povahy).

2.1 Stavba binomiálu

2.1.1 Struktury binomiálů

V dalším se uvádí soupis formálních struktur podle slovních druhů, ilustrovaný však jen výběrově (plný výčet binomiálů viz v příloze, kde lze dohledat další), a stručný komentář. Funkce jednotlivých strukturálních typů je různá, viz více v 3.

2.1.1.1 Struktury vlastní

Mezi struktury vlastní se řadí skutečné binární struktury čtyř autosémantik (1–4) založené na iteraci téhož komponentu (ať už individuálně či třídobě); navazují na ně struktury další, založené na synsémantikách (5). Jejich varianty bývají modifikované jen synsémantiky.

1 – Struktury substantivní

S-S: *hlava nehlava* (mono), *knihla knih, letem světem, sliby chyby, škoda přeškoda* (mono), *učení mučení*

S-prep-S: *den za dnem, dešť se sněhem, korunka ke korunce, marnost nad marností, pjička nařza oplátku* (mono), *ruka v ruce, slovo za slovem, stát ve státě, štěstí v neštěstí*

prep-S-(kon)-prep-S: *od rána do večera, od nevidím do nevidím, do roka a do dne*
prep-S-kon-S: *bez ladu a skladu* (mono)

S-kon-S: *alfa i omega, cukr a bič, den co den, děs a hrůza, krev a mlíko, muž a žena, nebe a duďy, otáčka a odpověď, pepř a sůl, Petr nebo Pavel, Romeo a Julie, slepice nebo vejce, slovem i skutkem, zločin a trest*

S-kon-S-S: *pláč a skřípění zubů*

Num-S-kon-S: *tisíc kulí a granátů*

Substantivní struktura (typ) je zdaleka největší a nejpěsřejší, je to vlastní (historické) jádro binomiálů, přičemž z nich nejdůležitější a nejuživanější je S-kon-S. Zde i jinde se mezi komponenty volně uvádějí jednotlivá slova monokolabílní (mono); zvlášť se tyto komponenty uvádějí jen tehdy, je-li jimi vytvářen binomiál výlučně (srov. strukturu 5 dále).

2 – Struktury adjektivní

A-A: *neslaný nemaslný, první poslední, zdravý nemocný*

A-kon-A: *nečesaný a nemytý, širší než delší, šťastný a veselý, takový nebo makový, vážení a milí, vykonšený a osvědčený, známý a oblíbený*

Tato struktura je malá a málo obsazovaná.

3 – Struktury verbální

V-V: *chtě nechtě, vsíváje lehaje*

V-kon-V: *být či nebýt, čekat a doufat, číst a psát, jíst a pít, rozdělit a panuj, stát a padat* (s něčím), *stát nebo padnout, zvířet nebo padnout/umřít*

Verbální struktury jsou z autosémantických nejmenší. leží svou povahou nejdál od jmen; členství mezi binomiály jim zajišťují jen nominální tvary verb. tj. infinitivy a přechodníky, zatímco úzus vlastních finitních sloves je tu okrajový (eg. *To stojí a padá s Karlem...*). Strukturě mimo stojí ojedinelé binomiály jako *ber nebo nech bejt, má dáti – dal*.

4 – Struktury adverbální

ADV-ADV: *skrž naskrž, široko daleko, zprava zleva*

ADV-kon-ADV: *pusto a prázdno, pomalu ale jistě, snadno a rychle, tadý a tedí, tu a tam, čas a čas*

Toto je druhá největší struktura.

5 – Struktury další

Pron-Pron: –

prep-Pron-prep-Pron: *pro nic za nic, pro mne za mne*

Pron-prep-Pron: *ten či onen, kdo s koho*

prep-Pron-Pron: *z ničeho nic*

Num-Num: –

Num-prep-Num: *páté přes deváté*

Prep-kon-Prep: *pro a proti*

kon-kon: *bud anebo*

part-part: *jen jen*

Int-Int: *tik tak*

mono-mono: *jakýs takýs, jakž takž, hógó jógó, kdo s koho, láry láry, saky paký, semo tamo, summa summarum, šupito presto, techle mechtle, tip top, volky nevolky*

Všechny tyto struktury jsou zastoupeny málo a jsou jen určitou další extenzí základní struktury první. Pozoruhodná je tu nicméně omezená účast interjekcí, partikulí a z jiného hlediska poměrně výrazné zastoupení monokolabílních slov, která stojí mimo ostatní slovní druhy.

2.1.2 Struktury nevlastní

6 – Struktury širší:

Na jazyku med a v srdci jed, vydaný na milost a nemilost, to je prašť jako uhodí, Co na srdci to na jazyku, rozvést od stolu i od lože, škoda času a peněz, se štítem nebo na štítě, půl vola a půl věčty

Pro tyto struktury je typické to, že binomiál tu je nesamostatný, sám o sobě se většinou neuzívá, a je tedy pouze součástí jiných frazémů. Na přechodu sem jsou i některé další binomiály, jejichž samostatnost je stále oslabená (viz výše), srov. *(ležet) bez ladu a skladu, (to je) nebe a duďy* aj., a které tudíž nemají jednoznačnou povahu.

7 – Struktury heterogenní:

krása krásoucí, léta letoucí, až na věky věků(v), jeden jediný, jeden každý, všichni do jednoho

Tyto struktury jsou výjimečné, i když individuálně tu některé binomiály jsou frekventovány: členění mezi binomiály jim podmiňuje zajištění jejich výrazné sémantika. Nápadná je mezi nimi extenze založená na principu figura etymologica, typ *léta letoucí*, kterých je v dnešní češtině už jen několik a většinou zastarávají.

2.2 Komponenty binomiálů

Komponenty jsou velmi heterogenní a i když tu jasně převažují čtyři autosémantika (u kterých však je nápadná vysoká frekvence substantiv a adverbii oproti ostatním), najdou se tu v roli hlavních komponentů však menšinové i zástupci dalších slovních druhů. Jejich zastoupení lze dobře vidět ve strukturách 1–7 výše, v 2.11.

Dominantní nominální povaha binomiálů nicméně předeterminuje a limituje zapojení relátorů, členů, které dva základní komponenty spojují (konjunkce a prepozice). Jsou to pouze:

A konjunkce koordinační: *a, i, nebo, či, ani, ale,*

které patří mezi nejčastější prostředky spojující oba hlavní komponenty. Naproti tomu účast konjunkcí subordinčních je ojedinelá a výjimečná, srov. *co (den co den), než (širší než delší)*. Oproti konjunkcím je účast předložek už heterogenní, srov.

B prepozice: *bez, do, k, na, nad, o, od, po, pro, proti, s, v, z, za*

Jejich zapojení je velmi nevyrovnané; proti poměrně frekventovaným *od-do, na* jsou tu např. předložky *po, proti* ap. zcela okrajové, jímé to chybějící úplně, např. *při, skrz* (v binomiálu *skrz naskrz* nejde o relátor). Je jasné, že účast jednotlivých prepozic je podmiňována jejich schopností vyjádřit aspoň modifikované dominantní iteraci, a ne ji oslabit, srov. ekvivalentnost relace vyjádřené jednou konjunkcí a podruhé prepozicí v *ukr a bič a chleba s máslem* aj.

2.3 Komponenty a jejich vztahy, principy a aspekty

Dominantní a pro celý typ určující iterace je vztah mezi oběma základními komponenty. Jeho obecná povaha umožňuje při realizaci v jednotlivých binomiálech specifikaci do několika typů. Obecné lišení, z dat dobře patrné, je na aspekty (a typy) formální (2.32) a proti tomu stojící aspekty (a typy) sémanticko-logické (2.31), které však nejsou v nijak výrazné vzájemné korelaci či protikladu, a je tedy je třeba probrat zvlášť.

2.31 Sémanticko-logické vztahy a aspekty

Možné obecné lišení uvnitř ukazuje, ovšem v závislosti na textovém úzu binomiálů, na rozdíl mezi jejich statičností a dynamičností, srov. *To jsou světa a stíny politiky*, vs *Postupoval pečlivě krok za krokem*. V prvním případě se jen prostě pojmenovává stav, situace apod. (deskripce), jehož povaha je relativně stálá, v druhém je zřejmý průběh činnosti apod., jehož povaha je přechodná, *proměnlivá*.

A Statické:

1 – Opozice:

a – standardní: *alfa i omega, v dobrém i zlém, jeden každý, kočka a myš, od kolébky do hrobu, nebo na zemi, pro a proti, rub a líc, světa a stíny, tělem i duší, v zíně v létě, Kain a Ábel*

b – nestandardní: *lesk a bída, nebo a duď, srab a neštovice*

Opozice se opírá někdy o skutečnou, uzuální opozita (antonyma) v podobě komponentů a pak se tu nazývá standardní. Anebo binomiál přináší neztřejmý a nestálý protiklad, a pak se nazývá nestandardní (*nebe* není v běžném jazyce protiklad slova *duď*). Logicky bývá mezi oběma členy disjunkce, ale ne vždy.

2 – Synonymie:

křem a mami, děs a hrůza, zkáza a smrt, pustá a prázdno, dokolečka dokola, křížem krážem

Pojetí synonymie v různém smyslu vždy jen částečně podobnosti tu je pouze volně a široké; takových binomiálů přitom není mnoho.

3 – Komplementárnost:

děst se sněhem, chléb a hry, kost a kříž, krev a mlíko, pot a slzy, prach a broky, šťastné a veselé!, Jeniček a Mařenka

Tento typ vztahu se týká uzuálního souvšvyskytu komponentů, které se vzájemně volně doplňují, ne však v ostře opozitním vztahu jako u *rub a líc*, i když hranice tu není ostrá.

B Dynamické

1 – konverze a/n sekvence: *vzestup a pád, rozdělení a panuj, žít a umřít*

2 – implikace: *čekat a doufat, rozdělení a paměť, oko za oko, veta za veta*

3 – iterativnost a kontinuitivnost: *dál a dál, krok za krokem, hlava na hlavě, smála na smálu*

4 – finalnost/účelovost: *umění pro umění, pro čest a slávu, pro hubu přes hubu*

5 – reciprocita a reverzibilita: *kdo s koho, z ruky do ruky, tam a zpátky*

6 – alternativnost: *buď a nebo, peníze nebo život*

Ve smyslu naznačeném výše se orientačně zachycují dynamické vztahy různého druhu.

Dodejme, že *propria* (zpravidla názvy dvojice osob), která se vyskytují jen v jediné formální struktuře a která mají spíše povahu sémantickou (jsou to obvykle určité symboly či prototypy známých postav), jsou stejně jako část běžných binomiálů vytvářena a v úzu udřžovaná podle potřeby. Najdeme tu takto jak dvojice staré, známé z domácí i cizí historie či legend, i binomiály poměrně nové, srov. *Oldřich a Božena, Romeo a Julie, Voskovec a Werich, Mach a Šebestová*, ale i *Scylla a Charybda* aj.

V řadě případů vznikají binomiály pod tlakem dominantního a typického úzu s ohledem na některý i praktický aspekt života, srov. život dvojici *práva a povinnosti* z legislativy, dosud život dvojici *tučka a papír* z praktického života a už (téměř) neživot dvojici *klobouk a hůl*, jejíž denotát zřejmě už zmizel. Na rozdíl od většiny frazeologie tedy tato část binomiálů, většinou nemetaforická a neidiomatická, je do jisté větší míry odrazem všedního života, jakkoliv ani ta, stejně jako frazeologie, není co do svého vzniku přediktabilní.

2.32 Formální vztahy a aspekty

Tyto vztahy se týkají různého poměru formy obou komponentů, od naprosto různé podobnosti, řídce stejnosti. V praxi se tu dají lišit aspoň tři typy, srov.

A – Heteronymie

chléb a hry, kost a kůže, nebe na zemi aj.

Je to vztah zdaleka nejběžnější, který je založený na prosté různosti formy.

B – Homonymie (paronymie)

a – afixální: *cestou nestou, běda přeběda, dokolečka dokola, hrůza hrůzoucí, jednou jedenkrát, kniha knih, ten a ten, umění pro umění, veta za vetu*

b – prepoziční: *den za dnem, ze dne na den, hlava na hlavě, smůla na smůlu, tvář v tvář*

c – plná (řídká): *dál a dál, čas a čas*

Homonymie je tu obvykle jen částečná a vytváří ji (téměř) úplná identita formy.

C – Aliterace a rým (jen extrémny, ne shoda)

a – aliterace: *hlíml hergot, kost a kůže, kvočna a kuřata, napravo nalevo, práva a povinnost*

b – rým: *aktiva a pasiva, hošo fogo, jakýs takýs, z plna hrála*

Podobnost formy se tu týká buď začátku nebo konce obou komponentů, řídce obojího, srov. *křížem krážem*.

3. Sémantika a funkce binomiálů

Významově mají binomiály v důsledku náhodné motivace svého tvoření poměrně různou povahu; proti takto heterogennímu významu je ale naproti tomu sjednocuje stejný princip iterace, který je vytváří. Některé určité obecné sémantické skupiny tu lze bez nároku na vyčerpávající popis přesto spatřovat. I když se u některých typů zdá, že by bylo možné v nich blíže lišit i aspekt statický proti dynamickému (např. A proti B, C apod.), který je tu zřejmě výraznější, v dalším se o nich blíže neuvažuje.

A – *Identita: jeden jediný, šalba a klam, ten a ten, sám od sebe*

B – *Totalita: od kolébky do hromu, široko daleko, rozděl a panuj! chléb a hry, Jeniček a Mařenka, kočka a myš, šťastné a veselé!, tělem i duší, v zimě v létě*

C – *Diference, alternativa, volba: peníze nebo život, ber nebo nech bejt!, Kain a Ábel, kdo s koho, oko za oko*

D – *Indiferentnost, popř. nutnost: pán nepán, praší jako uhod'*

E – *Intenzifikace a důraz: ze dne na den, poprvé a naposled, dál a dál, běda přeběda, kniha knih, hlava na hlavě, hlíml hergot, jeden každý, smůla na smůlu, stát ve státě, nebe na zemi*

F – *Bezprostřednost, těsnost: tvář v tvář, bok po boku, ruka v ruce*

Nalezáme tu různé vazby na některé vztahy výše, např. A a synonymie (2.31) nebo E a F a homonymie (2.32), nelze tu však obecně hledat silnou korelaci formy a významu celého binomiálu.

Podle povahy svého denotátu a tedy pojmenování lze binomiály poměrně jasně dělit na několik různě velkých skupin, srov.

1a **Osoby:** *maninka a tatínek, šašek a král, kráska a zvíře; dámy a pánové, soudruzi a soudručky, chlapci a děvčata* aj.; *Samson a Dalila, Laurel a Hardy, Citrad a Šára* aj.

Pojmenování osob tu je nápadně slabé a sporé, zvláště na rozdíl od frazémů nominálních; výjimkou jsou oslovení. Naopak poměrně hodně se tu objevují propria.

1b **Konkrétní:** *jídlo a pití, jehla a nit, vepřo knedlo zelo*

Konkrétní tu jsou ale obecně zastoupena mizivě.

1c **Abstrakta (sítuace, akce, jevy aj.):** *bída s nouzí, boj mužů proti muži, dobro a zlo, chléb a hry, město a venkov, pýcha a předsudek, srp a kladivo, světa a stíny, šach a mat, vojna a mír* aj.

Toto je skupina jasně nejpočetnější, obsahově dosti pestrá.

2 **Vlastnosti:** *neslátný nemastný, slušný a sponřádaný, šťastný a veselý*

Toto je skupina okrajová a nejmenší.

3 **Děje a stavy:** *čekat a doufat, rozděl a panuj!, stát a padat*

Toto je druhá nejmenší a zcela okrajová skupina.

4 **Cirkumstativa (okolnosti, způsob, ohledy aj.):** *bok po boku, horem dolem, jeden přes druhého, kolem dokola, svátek nesvátek, z pokolení na pokolení, z něčeho nic* aj.

Toto je druhá největší skupina zahrnující různé typy, mj. i velkou část frazémů modifikačních.

5 **Jiné:** *Mladí ležáci, staří žobráci, Na jazyku med a v srdci jed*

Toto je heterogenní skupina zahrnující mj. i binomiály tvořící součást širších frazémů. Dodejme, že některé další sémantické skupiny jsou zcela marginální, např. pojmenování zvířat (*pes a kočka*) lokalit (*návětrná a závětrná strana*) aj. Korelace těchto pěti tříd se strukturami v 2.111 je zřejmá.

4. Funkce binomiálů

Z hlediska svých textových funkcí jsou binomiály heterogenní, jakkoliv tu je do jisté míry vazba na typ jejich struktury zřejmější než u jejich sémantiky. Pro řadu z nich platí (zvláště uplatňuje-li se u nich princip koordinace), že jejich funkce je shodná s funkcí toho či onoho komponentu. To platí do značné míry zvláště pro první čtyři struktury v 2.11, souběžně s adjektivní, verbální a adverbální. Takto jsou binomiály *děs a hrůza*, *děš se sněhem* funkčně ekvivalentní substitutivě v obecném smyslu. Konkrétně, zvláště v závislosti na stupni jejich idiomatičnosti, však shodně být nemusí a fungovat můžou různě a jinak (srov. i 4). Srov. příklady

(1) *Je to všechno jen šalba a klam* (oproti těžko přijatelnému **Šalba a klam panuj!* *světděj* apod.).

(2) *Panoval tam děs a hrůza* (proti málo přijatelnému **Diskutovali o tom děsu a hrůze*), ale naproti tomu

(3) *Děš se sněhem je zaskočil na cestě* (oproti přijatelnému *Bylo třeba počítat i s děšemi a sněhem*).

V těchto dvojitých příkladech se pro jednoduchoost liší jen mezi funkcí subjektovou a předikátovou; první z nich přitom naznačuje běžný úzus, druhý úzus neobvyklý, spíše nepřija-

telný. Poslední dvojice (3), která je však už nefrazeologická, ukazuje, že tento rozdíl a omezení v úzu u něj není. Korelace s různými syntaktickými funkcemi substantiva je tudíž omezovaná především u frázemů, souvisí s jejich idiomatizací a není obecná. Obdobné funkční korelace s dalšími slovními druhy lze hledat i u dalších strukturálních typů: adjektivní struktury fungují různě v presubstantivním nebo postverbálním okolí, adverbialní nejčastěji kvalifikují *propozici*, větu a velmi omezená funkce binomiálů verbálních je zpravidla už předem daná jejich formou (nejčastěji infinitiv či imperativ) a mimo ni je omezená.

Je-li míra jejich idiomatizace vyšší jako u příkladech binomiálů substantivních výše (1) a (2) anebo u typů (3) adverbialních, jako např. *dnem a nocí*, *jeden přes druhého*, *sám od sebe*, je i míra jejich formální, většinou morfologické proměnlivosti omezenější. Často je omezená přímo krajně, a takové binomiály jsou formálně zcela stimulé a neměnné, což se týká i jejich slovosledu. Nelze pak tedy běžně, bez velké chůtosti a experimentu, najít převrácené a další případy jako **klam a šalba*, *popř. *klamem a šalbou*, **(s) šalbou a klamem*, **nocí a dnem* či **přes druhého jeden a *od sebe sám* apod. Naznačené a další hypotetické případy ukazují, že v důsledku idiomatizace nejsou tedy binomiálům běžně umožněny jejich *aktualizační transformace*. Jiné (strukturní) transformace u binomiálů obvykle nejsou.

Příloha: Binomiály v češtině a dalších jazycích

Zatímco česká data jsou poměrně vyčerpávající, jiné jazyky tu jsou zastoupeny silně výběrově a spíš ilustračně. Odlišné jsou frazeologické binomiály čínské, které preferují, především z důvodů tradice klasických čtyřznakových frázemů (Čcheng Yu), delší formy, kde iterované substantivum (ale nejen to) bývá obvykle doprovázeno dalším slovem.

A Čeština:

Adam a Eva, aktiva a pasiva, alfa i/a omega, běda přeběda, ber nebo nech hejt, bez bázně a hany (rytůř), bez hlavy a paty, bída s nouzí, dostat se z bláta do louže, blesky a hromobití, bohatí a chudí, bohatství a sláva, boj muže proti muži, boj na život a smrt, bok po boku, bratři a sestry, buď anebo, být či nebýt, bytí a nebytí, car ncar svátek nesvátek, César a Kleopatra, Čirad a Šárka, cestou necestou, dostat cíl a dárem, cukr a bič, čáry máry (fuk), čas od času, (škoda) času a peněz, čas a prostor/místo (určit apod.), čekat a doufat, černý a bílý, Čert a Káča, pro čest a slávu (bojovat ap.), číst a psát, člověk a stroj, dál a dál, dámy a pánové, David a Goliáš, den co den, den za dnem, den ode dne, den po dni, dnem i nocí, ode dne ke dni, ve dne v noci, ze dne na den, děs a hrůza, děšť se sněhem, div divoucí, dnes a denně, doba a místo, dobro a zlo, dobré i zlé (prodělat, v), dokolečka dokola, doma a v cizině, dost a dost, dřív nebo pozděje, dřívě či později, na duehu i na těle (prospívat), dům od domu (chodit), duší i tělem (být), dyka a plášť, fauna a flóra, himl hergot, hlad a žízeň, hlava na hlavě (je tam), hlava nehlava (bit), hlava nebo orel, hlavu ani patu (nemít), od hlavy k patě (špinavý ap.), hogo fogo, hokus pokus, hop nebo trop, horem dolem, horem pádem, přes hory a dooly, hot nebo čehý, z plna hrdla, hrom a peklo, hromy a blesky, hrůza hrůzoucí, pro hubu přes/na hubu, chlapeci a děvčata, chléb a hry, chleba s máslem, chléb a sůl, (nechat/být) o chlebu a vodě, chtít nechtít,

chyba na chybě/za chybou, import export, já a ty, jakýs takýs, jakž takž, na jazyku med a v srdci jed, jeden po druhém/za druhým, jeden přes druhého, jeden jediný/jedinký, jeden každý, jeden a ten samý/tyž, jednou jedenkrát/jedinkrát, jehla a nit, jen jen, jen a jen, Jeníček a Mařenka, jin a jang, jíst a pít (mít/dostat), jídlo a pití, Kain a Ábel, Karaulka a vlk, kdesi cosi, kdo s koho, klady a záporý, klam a mam, od klekání do klekání, klid a mír, v klidu a míru, Klído pído, klobouk a hůl, kniha knih, kočka a myš, od kolébky do hrobu, kolem dokola, konec konců, korunka ke korunce, kost a kůže (být), kozel a zahradník, král a královna, kráska krásoucí, kráska a zvíře, krev a mlíko, krok co krok, krok za krokem, křížem krážem, Křemílek a Vochoomůrka, křivda křivdoucí, tisíc kulí a granátů, kvočna a kuřata, bez ladu a skladu (být/ležet), láry fáry, láska a nenávisť, z lásky nebo pro peníze, Laurel a Hardy, láska a nenávisť, lážo plážo, lebka a hnáty, lesk a bída, léta letoucí, letem světem, mladí ležáci staří žebráci, rozvědost od lože i od stolu, má dáti dal, Mach a Šebestová, máma a táta, marnost nad marností, z masa a kosti/krve, po meči a po přeslici (vymlít), město a venkov, metr po metru/za metrem, vydaný na milost a nemilost, od minuty k minutě, z místa na místo, mladost radost, mléko a stříd, moje a tvoje, muž proti muži, muž a žena, veselá mysl půl zdraví, nabídka a poplávka, nahoru dolu, napětí a únava, napravo nalevo, návětrná a závětrná (strana), nebe a dudy (to je), nebe a/nebo peklo, mezi nebem a zemí, nebe na zemi, nečesaný a nemytý, nektar a ambrozí, neslaný nemastný, od nevidim do nevidim, pro nic za nic, z něčeho nic, noc a den, nomen omen, obraz bídý a utrpení, obsah a forma, odshora dolů, z očí do očí (říct), oheň a kouř, oheň a voda, ohněm a mečem (podrobit si), oko za oko (zub za zub), Oldřich a Božena, otázka a odpověď, otázka života a smrti (to je), otec a matka, ovce a vlci, pac a pusu (dát), pán a kmán/chudás, pán nepán, panna nebo orel, pára a dým, páté přes deváté (plést), pejssek a kočička, peníze nebo život, pepř a sůl, pes a kočka, Petr nebo Pavel, pídí za pídí/po pídí, pláč a skřipění zubů, plus a/nebo mínus, z pokolení na pokolení, pokus a omyl, pomalu ale jistě, pomaloučku polehoučku, poprvé a naposled, pot a slzy, prach a broky, prašť jako uhod, práva a povinnosti, pravý a neřalšovaný, pravda a lež, pravice a/nebo levice, princ a chudás, (všechna) pro a proti, pro mně za mně, prostě a jasně, první poslední, přátelé a známí, předtím a potom, přičína a následek, příjmy a vydání, příliv a odliv, případ od případu/od případu k případu, přítel nebo nepřítel, pújčka za/na oplátku, pusto a prázdno, pýcha a předsudek, radosti a slasti, Radúz a Mahulena, od rána do noci/večera, rány a jizvy, ráz na ráz, raz dva, rodiče a děti, do roka a do dne, rok co rok, rok od roku, Romeo a Julie, Romulus a Remus, rozděť a panuj, rub a líc, z ručky do ručky, ruku v ruce, rukama nohama, z ruky do ruky/ručky (dát si/předat), ani ryba ani rak (není to), rýma a kašel, sakum prásk, saky paky, sám a sám, sám o sobě, sám od sebe, Samson a Dalila, Scylla a Charybda, se šířem nebo na šířě, sem tam, sem a tam, semhle támhle, semo tamo, skrz naskrz, slasti a strasti, slepice nebo vejce, slibý chyby, do slova a do písmene, slovem i písmem, slovem i skutkem, slovo za slovem, slova a činy, sluha a pán, slunce a měsíc, od slunka východu do slunka západu, slušný a řádný/spořádaný, slzy a pláč, smích a pláč, do smrti smřtíoucí, smůla na smůlu, snadno a rychle, Sodoma a Gomora, soudružky a soudruzi, Spejbl a Hurvínek, spodek nebo svršek, srab a neštovice, co na srdeci to na jazyku, srp a kladivo, start a cíl, staří (i) mladí, stát a padat (s něčím), stát nebo padnout, stát ve státě, strana a vláda, strážníci a zloději, ze strany na stranu, sudý lichý, summa summarum, svátek nesvátek, (podle nejlepšho) svědomí a vědomí, světo a stín, světla a tma, synové a dcery, synové a dcery (někoho), šach a mat, šalba a klam, šašek a král, široko daleko, širší než delší, v šif

i v dál, škoda času a peněz, škoda přeškoda, šrámy a jizvy, šťastné a veselé, štěstí v neštěstí, štetec a paleta, od Šumavy k Tatrám, šupito presto, tady a teď, tak a nejmak, tak a tak, takový a takový, takový nebo makový, ani takový ani makový, talent a technika, tam a zpátky, taťinek a maminka, teď a tady, teď nebo nikdy, techile mechtle, tělo a duch, tělem i duší (být), ten a ten, ten či onen, tik ták, tip top, tma tmoucí, od tmy do tmy, tolik a tolik, triumf nebo porážka, truc na truc, třesky plesky, tu a tam, tužka a papír, tvář v tvář (stát), učení mučení, od ucha k uchu (smát se), umění pro umění, uražený a ponížený, od úst k ústům, vážení a milí, věera i dnes (a zítra), podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, až na věky věků/věkoucí, veprto knedlo zelo, veta za vetu, více (či) méně, ani vidu ani slechu, vítězství nebo porážka, voda a oheň, vojna a mír, volky nevolky, Voskovec a Werich, vstáváje lehaje, všechno nebo nic, všichni do jednoho, půl vola půl věely, Východ a Západ, vyzkoušený a osvědčený, vzrstup a pád, z ničeho nic, od začátku do konce, zákon a právo, v záмку a/i podzámkí, západ a východ, zas a zas, zblízka i zdáli, zčista jasná, zdaleka široka, ode zdi ke zdi, zdravý nemocný, na zemi a/i na moři, na zemi a/i na nebi, zepredu a zezađu, v zimě v létě, pro zisk a slávu, zkáza a smrt, zkrátka a dobře, zleva i zprava, zločin a trest, zmatek nad zmatek, známi a přibuzní, známy a oblíbený, znovu a lépe, znovu a znovu, zuby nehty (držet se), zvířezit nebo umřít/padnout, žák nad mistra, ženatý nebo svobodný, ženich a nevěsta, žít a umřít, žít a zdráv (být), život a smrt, mezi životem a smrtí, na život a na smrt, žít a mrtví, živého či mrtvého

B Jiné jazyky:

Angličtina:

accurately and quickly, aim and purpose, anger and anxiety, back and forth, bad and good, bad and ugly, been and gone, bed and board (B+B v reklamách), beg and beseech, black and white, born and raised, bread and butter, brothers and sisters, bruised and battered, buy and sell, by and large, by day and by night, by fits and starts, by hook or crook, caring and loving, cause and cure, chalk and cheese, checks and balances, chicken and egg, chills and thrills, choice and chance, cold and aloof, cold and snow, cold and wet, come and stay, cook and eat, cut and dried, cuts and bruises, dad and mother, daughter and son, dead and gone, diminishing and dwindling, down and up, dull and grey-looking, dust and dirt, east and west, face to face, fair or foul, fair and square, fairly and fully, fang and claw, far and wide, file and rank, first and only, fits and starts, flat and plain, flesh and blood, flowers and roses, to forgive or forget, friend and foe, from first to last, from pillar to post, from stem to stern, from top to toe, fully and truly, gentle and kind, good and right, grim and weary, ham and eggs, hard and fast, head and tail, head over heels, hem and haw, heart and soul, here and now, here and there, house and home, ice and snow, in and out, Jack and Jill, (it is) kill or cure, kith and kin, left and right, life and soul, man and maid, math and sciences, men and women, mice and men, more or less, neck or nothing (ne/bytí), now and then, now or never, needs and wants, nice and small, north and south, now and again, odds and ends, one and the same, open and shut, out and about, part and parcel, pepper and salt, poke and pry, pots and pans, pull and tug, radio and television, rank and file, razzle dazzle, rhyme or reason, rock and roll, safe and sane, see and wait, side by side, sink or swim, spick and span, step by step, time and trouble, to be or not be, to and fro, to woo and win, topsy-turvy, trial and error, tried and true, true or false, twists and turns, up and down, wholly and solely, wicked and wrong, willy-nilly, win and wear, wright(ly) or wrong(ly)

Nizozemština:

al of niet, arm in arm, beloven en doen, bezit en schulden, bont en blauw slaan iemand, buiten en behalve, dag aan dag, dag en nacht, dag in dag uit, dicht en ondicht, door dik en dun (gaan), door en door, een voor een, goed en kwaad, hals over kop, heer en meester ergens zijn, huis en erf, huis en haard, huis aan huis, iemand met raad en daad bijstaan, in hart en nieren, in merg en been, kat en hond, kind noch kraai (hebben), klein maar rein, kort en bondig, (god geeft) kracht naar kruis, kruis of munt, kruisen en mollen, de lusten en lasten des levens (lasti a strasti života), man en paard noemen (uvést všechny), (zij ziet eruit als) melk en bloed, met hand en tand, met hart en ziel, met man en macht (tegen iets ten strijde trekken), mijn en dijn (moje a tvoje), min of meer, oog om oog, (gevecht/strijd) op leven en dood, open en bloot (zcela otevřeně), paard en wagen, part noch deel (aan iets hebben), recht en billijk, recht van lijf en leden (tělesně v pořádku), rechten en plichten, stad en land, stukken en brokken, te pas en te onpas, te vuur en te zwaar (bestrijden), te land en ter zee, tussen hemel en aarde, van dag tot dag, van het begin tot het eindje, van het hoofd tot de voeten, van tijd tot tijd, vlees noch vis, willens en wetens, wijd en zijd bekend (široko daleko známý), woord voor woord

Švédština:

alvar och flit, arbete och vila, arla och särila, arm och ben, berg och dal, bestämd och klar, blott och endast, borta och hemma, början och slut, dag och natt, dagligen och stundligen, död och begraven, eld och brand, eld och svärd, eld och vatten, en och (den)samma, enkel och entydigt, enkel och otvungen, ensam och allena, fast och stadigt, fattig men stolt, fattiga och rika, fint och bra, folk och få, fram och tillbacka, fri och lös, fri och obunden, frisk och stark, fråga och svara, före och efter, först och främst, gammal och erfaren, glad och förmöjd, god och glad, gott och bra, gott och väl, grund och följd, guld och glitter, hals och huvud, herre och fru, himmel och pannkaka, hoppas och tro, hund och katt, inkomster och utgifter, jord och himmel, kall och klar, kors och tvärs, krig och fred, land och hav, leva och dö, liv och anda, lust och glädje, man och kvinna, mat och dryck, morgon och afton, mål och medel, nu och alltid, plotsligt och oväntat, ren och osminkad, sagt och gjort, sakta och försiktigt, sakta men säkert, slita och släpa, sorg och jämmer, stå och falla, svett och tårar, sång och musik, sätt och vis, tid och rum, tissla och tassla, titt och tätt, tur och retur, ung och skön, varmt och kallt, vitt och brett, vännar och bekanta, älska och ära

Němčina:

ab und zu, Ach und Krach, Arme und Beine, Art und Weise, Auge um Auge, biegen oder brechen, Blut und Boden, Dach und Decke, Dichtung und Wahrheit, durch dick und dünn, durch und durch, Ebbe und Flut, Feuer und Flamme, frank und frei, frisch und gesund, frisch und munter, Geld und Gut, gesagt getan, gehen und stehen, Handel und Wandel, hoffen und harren, Hund und Katze, in Reih und Glied (v semknutém říku), Jubel und Trubel, Katze und Maus, Klipp und klar (úplně jasně), kreuz und quer (křížem krážem), krumm und lahm, kurz und gut, kurz und kernig, Land und Leute, (kampf) auf Leben und Tod, Leib und Seele, lieb und teure, los und ledig, Lust und Laune, Meile um Meile, Mensch und Tier, mit Leib und Seele (tělem i duší), Nacht und Nebel, nie und nimmer, ohne Ruh und Rast (bez oddechu), Pracht und Prunk, Rat und Tat, schalten und walten, Schlag auf Schlag, schlecht und recht, Schritt für Schritt, Sonne und Mond, starr und stier, tagaus tagem (den co den),

toben und schreien, tun und lassen, überall und nirgends, Wald und Feld, weit und breit, weder Fisch nor Fleisch, wieder und wieder

Dánština:

alle og enhver, blot og bart/t, dag og stund, fri og frels, hus og hjem, ny og nae, ren og paen, tyd og time, vild og voldsom, oede og tom

Francoúzština:

aller et venir, l'art pour l'art, bel et bien, ni car ni caulet, ni cru ni cuit, ni foi ni loi, la chèvre et le chout, chien et chat, clos et couvert, ni dieu ni diable, faits et gestes, fort et ferme, au fur et à mesure, gros et gras, jour et nuit, juste et droit, au long et au large, monte et merveilles, ni oeuf ni boeuf, ni pain ni pâte, ni peu ni prou, à pur et à plein, sain et sauf, sûr et certain, à tort et à travers, tôt ou tard

Italština:

chiaro e netto, chiaro e schietto, duca e maestro, fuoco e fiamma, di giorno in giorno, mari e monti, netto e tondo, ni carne ni pesca, pace e tranquillità, puro e semplice, sacro e santo, sano e salvo, di tempo in tempo, vero e proprio, voglia o non voglia

Španělština:

amor y amistad, cal y canto, entre cuero y carne, más o menos, la maza y la mona, ojo por ojo, oro y azul, pan y agua, ni rey ni roque, sano y salvo, en cruz y en cuadro

Portugalština:

de mão em mão (z ruky do nohy), olho por olho, dente por dente, de lado a lado (ze strany na stranu), de lés a lés (ze strany na stranu)

Polština:

dzień po dniu, z dnia na dzień, oko w oko, prósbą i grozbą, ręka w ręce, (toczyć bój) na śmierć i życie, od stóp do głów, wojna i pokój

Finština:

aamusta iltaan (od rána do večera), askel askeleelta (krok za krokem), hammas hampaasta (zub za zub), hiirenhiijaa (kompozitum: tiše jako myška, myška + tiše), kädestä käteen (z ruky do ruky), käsi kädessä (ruku v ruce), kimpisuineen kampsuineen (saky paky), kylki kyljessä (bok po boku), kynsin hampain (zuby nehly), nurin niskoin (vzhůru nohama, převržený + krk = niska), kaksin käsin (oběma rukama), ojasta allikkoon (z bláta do louže), onni onnettomuudessa (štěstí v neštěstí), ota tai jätä (ber nebo nech bejt), päätä pahkaa (sřemhlav), päivä päivältä (den za dnem), ristiin rastiin (křížem křížem), silmä silmäksi (oko za oko), sinne tänne (sem tam), systeemusta (systi = uhel, černý jako uhel), syteen tai saveen (systi = uhel, savi = jíl, at' to dopadne jak to dopadne) tieteen tahtoon (úmyslně), (tuulla takaisin) tyhjin toimin ((přijít zpátky) s nepořízenou), tynnellä ja tuulella (za bezvětrí i za větru), uuden uutukainen (zbrusu nový), ypo yksin (úplně sám), viitalkoinen (kompozitum: viti ale sólo neexistuje, sněhobílý), yötä päivää (dnem i nocí); sikin sokin = huiskin haiskin = hujan hajan = mullin mallin, (v nepořádku, vzhůru nohama)

Maďarština:

imitt amott (tu a tam), ímmel ámmal (s nevolí/nechuť, volky nevolky)

Latina:

certamen et ira, dictum factum, die et noctae, divide et impera, dux et magister, focus et flamma, liber et erectur, maria monteque, mens animusque, nolens volens, oro atque obsecro, pax et gaudium, pax et tranquillitas, ponere et collocare, summa summarum, tempus atque occasio, verba et voces, vetera et antiqua, vita salusque, vivos ac mortuos

Čínština:

fěng shè hè li (dosl. hluk větru zpěv jeřába, ustrašence), hū tóu shé wěi (dosl. tygří hlava hadí ocas, člověk ambiciózní na začátku ale ledabýlý na konci), lǎo nǒu pò ché (dosl. starý býk rozbitý vůz, pracovat pomalu a nevykonně), lái lóng qū mài (dosl. přicházející drak odcházející céva, celý příběh od začátku do konce), láng zhǐ xīn (vlčí syn divoké srdce, zákeřný úmysl n. člověk), lóng tán hū xué (dosl. dračí jezero, tygří jáma, nebezpečné místo), rén miǎn shòu xīn (dosl. lidský obličej zvířecí srdce, zakeřný a přetvarující se člověk), shèng lóng huó hū (dosl. čilý drak živý tygř, čilý a energický člověk), yī lóng yī shé (dosl. jeden drak jeden had, schopnost přizpůsobit se situaci)

Summary Binomials

Binomials are a very old type of binary word combinations to be found in many languages (*binomials*, *Wortpaare*, *oidpar*) that are made of several types of combination having different functions. Thus they may cross several formal classes of idioms (*těčení mluvení, široko daleko, Být či nebyť?*) and may even be part of larger idioms (*prosypávat na duchu i na těle, je to prašit jako uhlod*). Their core is to be found, however, in combinations of two nouns. These are based on iteration or reduplication, juxtaposition (*den ze dne*) or, more generally, on iteration of the word class only (*kost a kůže*). Often, they have additional formal features enhancing their binominal character, such as rhyme. The age, conspicuous character and traditional function of binomials makes it possible for other types of binomial to arise, such as adverbs, adjectives or even verbs, etc. (*široko daleko, neslaný nemasný, rozdělit a panuj!*). Their familiar nature lends itself to be widely employed in various slogans, literary or film titles, etc. A classical resource is the study of Y. Malkiel.

Some binomials are international, some national, cf.

Cz, Engl, Du, Fr, Finn and Lat *dnem i nocti*, *day and night*, *dag en nacht*, *jour et nuit*, *yötä päivää*, *die et noctae*,

Cz, Ger, Fr, Engl, Sw, Rus *pes a kočka*, *Humid und Käse*, *chien et chat*, (*fight like*) *cat and dog*, *hund och katt*, *kouka tu coůka*

For Czech, several formal structures have been identified

Noun Structures

S-S: *hlava nehlava, káňka knih, letem světem, sliby chyby, škoda přeskoda, učení mlučení*

S-prep-S: *den za dnem, déšť se sněhem, korunka ke korunce, marnost nad marností, půjčka nářza opídku ruku v ruce, slovo za slovem, máš ve státě, štěstí v neštěstí* etc.

Adjective Structures

A-A: *neslaný nemaslný, první poslední, zdravý nemocný*

A-con-A: *nečesaný a nemytý, širší než delší, šťastný a veselý, takový nebo makový, vězení a milí, vykoušený a osvědčený, známý a oblíbený, etc.*

and a number of smaller ones. Wider structures with binomials include

Na jacyku med a v srdci jed, vydání na milost a nemilost, to je práši jako uhod', Co na srdci, to na jacyku, or krásna krásoucí, léta letoucí, až na věky věků(v), jeden jediný, jeden každý, všichni do jednoho.

The dominant relation of iteration between their constituents displays a number of semantic qualities, such as

A Static:

1 – Opposition:

a-standard: *alfa i omega, v dobrém i zlém, jeden každý, kočka a myš, od kolébky do hrobu, nebe na zemi, pro a proti, rub a líc, svělla a stíny, tělem i duší, v zimě v létě, Kain a Abel*

2 – Synonymy:

křam a mamí, děs a hrůza, zkáza a smrt, pustota a prázdno, dokolečka dokola, křičem kvážen

3 – Complementarity:

děší se sněhem, chléb a hry, kost a kůže, krev a mlíko, pot a slzy, prach a broky, šťastné a veselí, Jeniček a Mařenka

B Dynamic

1 – conversion and/or sequence: *vzestup a pád, rozděl a panuj, šít a umřít*

2 – implication: *čekat a doufat, rozděl a panuj, oko za oko?, veta za veta*

3 – iterativity and continuation: *dál a dál, krok za krokem, hlava na hlavě, smůla na smůlu*

4 – finality: *umění pro umění, pro čest a slávu, pro hubu přes hubu*

5 – reciprocity a reversibility: *kdo s koho, z ručky do ručky, tam a zpátky*

6 – alternativeness: *buď a nebo, peníze nebo život*

On the other hand, formal aspects display other relations, such as

A – Heteronymy

chléb a hry, kost a kůže, nebe na zemi aj.

B – Homonymy (paronymy)

a – affixal: *cestou necestou, běda přeběda, dokolečka dokola, hrůza hrůzoucí, jednou jedenkrát, kniha knih, ten a ten, umění pro umění, veta za veta*

b – prepositional: *den za dnem, ze dne na den, hlava na hlavě, smůla na smůlu, tvář v tvář*

c – total (trav): *dál a dál, zas a zas*

C – Alliteration a rhyme

a – alliteration: *hlnil hergot, kost a kůže, kvocna a kuřata, napravo nalevo, práva a povinnost*

b – rhyme: *aktiva a pasiva, hého fého, jakýs takýs, z plha hrdla*

Meaning types of these binomials include

A – Identity: *jeden jediný, šalba a křam, ten a ten, sám od sebe*

B – Totality: *od kolébky do hrobu, široko daleko, rozděl a panuj! chléb a hry, Jeniček a Mařenka, kočka a myš, šťastné a veselí, tělem i duší, v zimě v létě*

C – Difference, alternative, choice: *peníze nebo život, ber nebo nech boj!, Kain a Abel, kdo s koho, oko za oko*

D – Indifference, necessity: *pán nepán, práši jako uhod'*

E – Intensification and emphasis: *ze dne na den, poprvé a naposled, dál a dál, běda přeběda, kniha knih, hlava na hlavě, hlnil hergot, jeden každý, smůla na smůlu, stát ve státě, nebe na zemi*

F – Immediacy, closeness: *tvář v tvář, bok po boku, ruka v ruce*

It is also possible to classify binomials into classes denoting persons, things, abstracts, qualities, actions, etc. A list of binomials (being almost exhaustive for Czech) is given for several languages, including English, Dutch, German, etc. above.